

Nr 154.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1941 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag till statlig lagerhållning m. m.

(2:a avd.)

Omkostnader för statlig lagerhållning. Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1941/42 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln (punkten 25, sid. 71—83, av det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att riksgäldskontoret må intill utgången av budgetåret 1941/42 förskottsvis, genom överlämnande av statsskuldbervis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken, i av riksdagen tidigare medgiven omfattning ställa medel till förfogande för statens reservförrådsnämnd, att användas för förvärv från riksbanken av för nämndens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor; *dels ock* till Omkostnader för statlig lagerhållning för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

I samma proposition har Kungl. Maj:t vidare under kapitalbudgeten (bilaga 7, punkt 2) föreslagit riksdagen att *dels* till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor, *dels ock* godkänna det av föredragande departementschefen under punkten 25 i 1941 års elfte huvudtitel angivna sättet för redovisning av vissa försäljningsmedel, som influtit eller inflyta till statens reservförrådsnämnd.

Statlig lagringsverksamhet av här ifrågavarande slag bedrivs av tre skilda organ, nämligen statens reservförrådsnämnd, svenska spannmålsaktiebolaget och statens livsmedelskommission. Reservförrådsnämnden handhar inköp av importvaror för såväl industriella som andra behov samt är även verksam med uppköp av inhemska varor, främst industriprodukter. Spannmålsaktiebolagets huvuduppgift är att omhändervärd den med brödsädsregleringen förenade statliga uppköps- och lagringsverksamheten. Därjämte har spannmålsaktiebolaget åtagit sig att fullgöra den verksamhet beträffande spannmål, frö och fodermedel samt produkter därav ävensom de särskilda uppgifter i övrigt som av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av livsmedelskommissionen uppdragas åt bolaget. Med stöd härav har åt bolaget uppdragits bland annat att vara det statliga organ, som närmast

svarar för erforderliga inköps- och försäljningsåtgärder i anledning av det genomförda beslutet å fodersäd. Livsmedelskommissionen slutligen handhar överinseendet över den inköps- och lagringsverksamhet, som bedrivs beträffande animaliska livsmedel och vissa andra för folkförsörjningen viktiga varuslag.

Departementschefen har anfört, bland annat, följande:

Till reservförrådsnämndens förfogande för statliga inköp i utlandet stode valutamedel, vilka nämnden erhöle genom att i riksbanken diskontera av riksgäldskontoret jämlikt riksdagens medgivande utfärdade statsskuldförbindelser. Reservförrådsnämndens uppgifter om medelstillgången gåve vid handen, att avsevärda belopp av de för inköp avsedda medlen icke kunnat tagas i anspråk, vartill komme att för återköp av varor, som försålts ur reservlagren, betydande summor vore disponibla. Några ytterligare medel av detta slag syntes därför icke bliva erforderliga under budgetåret 1941/42. Då emellertid det av 1940 års lagtima riksdag lämnade bemyndigandet för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för förvärv från riksbanken av guld eller valutor för finansieringen av statliga uppköp begränsats till utgången av budgetåret 1940/41, borde bemyndigandet erhålla förlängd giltighet under budgetåret 1941/42.

Svenska spannmålsaktiebolagets uppköpsverksamhet finansierades genom lån som upptoges i riksbanken. Säkerhet för lånen utgjordes av statsobligationer, som av riksgäldskontoret enligt riksdagens bemyndigande ställdes till bolagets disposition för belåning. Sammanlagt funnes för närvarande möjligheter för bolaget att belåna obligationer till ett nominellt belopp av 150 000 000 kronor, vilket med en belåningskurs av 85 % skulle giva 127 500 000 kronor som rörelsemedel. Något ytterligare behov av sådana medel väntades icke uppkomma under budgetåret 1941/42.

Den under livsmedelskommissionens överinseende bedrivna lagringen av jordbruksprodukter hade under innevarande budgetår finansierats genom det å *kapitalbudgeten* uppförda reservationsanslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. Några ytterligare medel, utöver de redan tillgängliga, torde såvitt nu kunde bedömas icke komma att erfordras för fortsatt lagringsverksamhet av här ifrågavarande art under budgetåret 1941/42.

För erhållande av medel till inköp av inhemska produkter, för vilket ändamål till reservförrådsnämndens förfogande stående valutamedel icke kunde användas, hade nämnden varit hänvisad till det nyss angivna kapitalinvesteringsanslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. Efter samråd med industri- och livsmedelskommissionerna hade nämnden räknat med att för budgetåret 1941/42 för inköp av varor av angivet slag skulle erfordras 5 000 000 kronor. Ifrågavarande belopp syntes i och för sig icke motsvaras av nu aktuella inköpsbehov, utan torde hava beräknats med hänsyn till värdet av att medel skulle finnas tillgängliga, därest inköp skulle bliva behöfliga. Då, såvitt nu kunde förutses, någon större reservation å det för innevarande budgetår uppförda kapitalbudgetanslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. icke syntes vara att motse, syntes det vara tillrådligt att beräkna ett icke alltför obetydligt belopp för här avsedda ändamål. Departementschefen föresloge därför, att 5 000 000 kronor beräknades för inköp av inhemska produkter.

Av det nu nämnda kapitalinvesteringsanslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. skulle, i enlighet med av departementschefen i pro-

positionen nr 238 till 1940 års lagtima riksdag förordade förslag, bestridas även dels sådana kostnader i reservförrådsnämndens verksamhet, som beräknades medföra ökade värden å de skilda varorna å deras lagerplats, d. v. s. kostnader för lossning, transporter inom landet, intagning i magasin, tullar och skatter m. m., dels ock kostnader för bearbetning eller förädling av lagrade varor till halvfabrikat eller färdiga produkter. För ifrågavarande ändamål beräknade reservförrådsnämnden, att tillhopa 9 500 000 kronor bleve erforderliga för nästa budgetår, varav 7 000 000 kronor för täckande av de värdestegrande kostnaderna och 2 500 000 kronor för bearbetningsändamål. Uppskattningen av de värdestegrande kostnaderna, vilken utginge från genomsnittsbelastningen under tiden juli—september 1940, syntes kunna godtagas. Ej heller hade departementschefen något att erinra mot beräkningen av det för bearbetning av lagrade varor avsedda beloppet.

Vid försäljning av varor från de statliga reservlagren hade emellertid influtit vissa belopp, vilka utgjorde täckning för av nämnden å ifrågavarande varor nedlagda kostnader för lossning, transporter inom landet, intagning i magasin, tullar och skatter. För budgetåret 1939/40 hade influtit tillhopa 1 485 073 kronor 99 öre. För innevarande och kommande budgetår kunde avsevärt större belopp väntas inflyta, därest försäljningarna ur reservförråden komme att fortgå i nuvarande eller ökad omfattning. Enligt gällande regler borde de influtna medlen av här angivet slag inlevereras till riksgäldskontoret för att bokföras såsom återbetalade lånemedel. Reservförrådsnämndens fortsatta verksamhet krävde emellertid ytterligare medel för bestridande av kostnader av nu antydd art. Vid sådant förhållande syntes praktiska skäl tala för att de inflytande försäljningsmedel, vilka utgjorde täckning för kostnader av värdestegrande natur, få kvarstå hos reservförrådsnämnden för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för det med ifrågavarande anslag till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. avsedda ändamålet. Därest från riksdagens sida erinran icke mötte mot här berörda förfaringsätt, syntes det för nästkommande budgetår för ändamålet begärda beloppet av 7 000 000 kronor kunna minskas med det hos reservförrådsnämnden kvarstående beloppet, i runt tal 1 500 000 kronor. Medelsanvisningen borde alltså kunna begränsas till 5 500 000 kronor.

För reservförrådsnämndens verksamhet erforderliga medel av beskaffenhet att bära anvisas å kapitalbudgeten borde således uppföras med (5 500 000 + 2 500 000 =) 8 000 000 kronor. Departementschefen tillstyrkte, att detta belopp bleve tillgängligt. Inberäknat förut nämnda summa av 5 000 000 kronor för inköp av inhemska produkter borde alltså å kapitalbudgeten under fonden för förlag till statsverket anvisas ett reservationsanslag av sammanlagt 13 000 000 kronor.

Å *driftbudgeten* under elfte huvudtiteln hade upptagits ett förslagsanslag för omkostnader för statlig lagerhållning. Detta anslag vore avsett att täcka sådana kostnader för lagringen, vilka vore av natur att skola omedelbart avskrivas, såsom hyresersättningar, kostnader för anordnande av lagerutrymmen m. m.

Vid bedömandet av anslagsbehovet för dessa ändamål, borde man taga i betraktande att den statliga lagringsverksamheten numera på grund av krisförhållandena i viss mån ändrat karaktär. Den lagring som ägt rum före stormaktskrigets utbrott hade uppenbarligen varit en ren beredskapsåtgärd, avsedd att stärka landets näringsliv och försörjningsmöjligheter. Denna avsikt med lagringen föreläge alltjämt, men den torde dock på grund av att inköp, som nu skedde, i väsentlig mån avsåge direkt prisreglerande och

marknadsutjämning syften hava fått träda i bakgrunden. I stället hade de här berörda regleringsinköpen kommit att dominera. Denna skillnad framträdde särskilt beträffande svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. Denna avsåge i huvudsak dels lagring av tidigare upplagda förråd och dels handhavandet av vissa statliga uppgifter i anledning av vidtagna regleringsanordningar beträffande spannmålsmarknaden. Enahanda synpunkter kunde, om än i mindre utpräglad grad, anläggas å de av reservförrådsnämnden gjorda inköpen. Den under livsmedelskommissionens överinseende skeende lagringen av jordbruksprodukter och andra för livsmedelsförsörjningen erforderliga varor måste anses helt hava karaktären av regleringsåtgärder.

Under angivna förhållanden syntes det kunna ifrågasättas, huruvida de kostnader som hänförde sig till inköpsverksamheten i marknadsreglerande och utjämnande syfte borde avföras å ett anslag för omkostnader för lagerhållning. Även om ifrågavarande verksamhet medförde lagring av inköpta varor under viss kortare tid — i undantagsfall måhända även längre — torde dock kostnaden härför endast ingå som ett led i själva regleringsverksamheten, varför det syntes lämpligt att nu berörda kostnader bestredes från ett särskilt anslag, förslagsvis benämnt Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet. Departementschefen ville därför tillstyrka, att ett dylikt anslag upptoges under elfte huvudtiteln. Vid sidan härav borde självfallet ett anslag för omkostnader för statlig lagerhållning kvarstå å driftbudgeten.

Den av reservförrådsnämnden bedrivna verksamheten torde i allt väsentligt fortfarande bli att hänföra till beredskapsåtgärder. Med tillämpning av det anförda syntes därför de kostnader av här ifrågavarande slag, som uppstode för reservförrådsnämnden, alltså bära belasta anslaget till omkostnader för statlig lagerhållning. Mot den av nämnden gjorda uppskattningen av medelsbehovet, 2 500 000 kronor, hade departementschefen intet att erinra. Detta belopp borde alltså anvisas å ifrågavarande anslag till omkostnader för statlig lagerhållning.

Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet. I 1941 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln (punkt 26) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet för budgetåret 1941/42 beräkna ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i en den 21 mars 1941 dagtecknad proposition, nr 182, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 500 000 kronor.

Departementschefen har framhållit, att det med hänsyn till den alltså rådande ovissheten beträffande den framtida händelseutvecklingen icke vore möjligt att bilda sig en säker uppfattning om i vilken utsträckning statlig inköps- och försäljningsverksamhet i marknadsreglerande syfte komme att bli erforderlig under nästa budgetår. Behovet härav vore i första hand beroende på huru de internationella förhållandena komme att gestalta sig. Möjligheterna att kunna annat än rent approximativt uppskatta de med

ifrågavarande verksamhet förbundna kostnaderna vore följaktligen mycket små. Med utgångspunkt från det antagandet att förhållandena under nästa budgetår komme att vara ungefär desamma som nu, ansåge departementschefen sig emellertid kunna godtaga livsmedelskommissionens kostnadsberäkningar, enligt vilka de sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande ändamål uppskattats till 26 500 000 kronor i enlighet med följande sammanställning:

för slaktdjursprodukter	5 000 000 kronor	
» ägg	500 000	»
» mejeriprodukter	1 500 000	»
» spannmål och fodermedel	19 000 000	»
» diverse livsmedel	500 000	»

Summa 26 500 000 kronor.

Av denna summa avsåge 19 000 000 kronor spannmålsaktiebolagets verksamhet och 7 500 000 kronor den under livsmedelskommissionens omedelbara överinseende bedrivna inköps- och försäljningsverksamheten.

Enligt lämnade uppgifter beräknade spannmålsaktiebolaget, att ett överskott av omkring 6 000 000 kronor vore att förvänta vid försäljningen av spannmål under räkenskapsåret den 1 september 1940—den 31 augusti 1941. Denna beräkning grundade sig på en uppskattad utförsäljning av 100 000 ton spannmål. Tidigare hade man räknat med att bolaget skulle på grund av det mindre fördelaktiga skördeutfallet 1940 bliva nödsakat utförsälja omkring 250 000 ton spannmål och att till följd härav bolagets överskott å försåld spannmål skulle hava blivit avsevärt större. Den omständigheten att bolagets lager således icke beräknades bliva tagna i anspråk i förutsedd omfattning syntes tyda på ett bättre skörderesultat än man räknat med.

Det av bolaget uppskattade överskottet borde rätteligen inlevereras till statsverket. Emellertid torde en dylik åtgärd icke böra förekomma av praktiska skäl, då staten i allt fall måste tillskjuta avsevärda belopp för bestridande av bolagets kostnader. I stället borde det överskott å försåld spannmål, som komme att uppstå, gå i avräkning å den för bolagets kostnader avsedda summan. För täckande av dessa kostnader kunde alltså beräknas (19 000 000 — 6 000 000 =) 13 000 000 kronor. Anslaget storlek kunde följaktligen bestämmas till (13 000 000 + 7 500 000 =) 20 500 000 kronor.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår bedrivs den statliga lagringsverksamhet, varom här är fråga, av tre särskilda organ, nämligen statens reservförrådsnämnd, svenska spannmålsaktiebolaget och statens livsmedelskommission. I fråga om anslagsbehovet för nämnda verksamhet för nästa budgetår innebär Kungl. Maj:ts förslag anvisande dels å kapitalbudgeten av ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m., dels ock under elfte huvudtiteln av två förslagsanslag, ett till Omkostnader för statlig lagerhållning å 2 500 000 kronor och ett till Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet å 20 500 000 kronor. Emot de verkställda beräkningarna av ifrågavarande anslag har utskottet icke funnit något att erinra. Utskottet godkänner alltså det av föredragande departementschefen angivna sättet för redovisning av vissa försäljningsmedel, som influerats eller komma att inflyta till reservför-

Utskottet.

rådsnämnden, och finner praktiska skäl tala för att det vid vederbörande räkenskapsårs utgång till 6 000 000 kronor beräknade överskottet å av spannmålsaktiebolaget försåld spannmål går i avräkning å den för bolagets kostnader under nästa budgetår avsedda summan 19 000 000 kronor, varigenom denna kan bestämmas till $(19\ 000\ 000 - 6\ 000\ 000 =)$ 13 000 000 kronor och anslaget till Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet till $(13\ 000\ 000 + 7\ 500\ 000 =)$ 20 500 000 kronor.

Utskottet tillstyrker vidare Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt bemyndigande intill utgången av budgetåret 1941/42 för riksgäldskontoret att ställa medel till reservförrådsnämndens förfogande för förvärv från riksbanken av guld och valutor för finansieringen av statliga inköp i utlandet.

Vad i övrigt i förevarande sammanhang av föredragande departementschefen anförts och föreslagits har icke föranlett erinran eller uttalande från utskottets sida. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

a) medgiva, att riksgäldskontoret må intill utgången av budgetåret 1941/42 förskottsvis, genom överlämnande av statskuldbervis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken, i av riksdagen tidigare medgiven omfattning ställa medel till förfogande för statens reservförrådsnämnd, att användas för förvärv från riksbanken av för nämndens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor;

b) till *Omkostnader för statlig lagerhållning* för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 2 500 000 kronor;

c) till *Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet* för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 20 500 000 kronor;

d) till *Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.* för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket anvisa ett *reservationsanslag* av 13 000 000 kronor;

e) godkänna det av föredragande departementschefen under punkten 25 av bilagan elfte huvudtiteln till 1941 års statsverksproposition angivna sättet för redovisning av vissa försäljningsmedel, som influtit eller inflyta till statens reservförrådsnämnd.

Stockholm den 6 juni 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 155.